

INVALIDILIITON LAUSUNTO

Invalidiliitto kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta liikenneturvallisuusstrategiaksi.

Invalidiliitto ry on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 30 000 henkilöjäsentä ja 145 jäsenyhdistystä.

Invalidiliitto kannattaa turvallisuusstrategia luonnoksen taustalla olevaa visiota, ettei kenenkään tarvitse liikennemuodosta riippumatta kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä vuoteen 2050 mennessä. Näemme visiota tukevat strategiset linjaukset perusteltuina. Invalidiliitto arvioi liikenneturvallisuusstrategian vaikutuksia fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten liikenneturvallisuuteen ja jäsenistömme tarpeiden näkökulmasta.

Lausunnossamme esitämme näkemyksiämme yleisellä tasolla sekä osittain toimintaehdotuksiin kohdentuen. Liikenneturvallisuusstrategia luonnoksessa esitetään toimenpiteitä, joilla parannetaan kaikkien liikennemuotojen liikenneturvallisuutta. Keskitymme lausunnossamme pääosin tie- ja rautatieliikenteen turvallisuusseikkoihin.

Kansainvälisten linjausten kohdalla on hyvä huomioida Euroopan parlamentissa huhtikuussa 2021 hyväksytyt ja vuonna 2023 voimaan tulevat uudet säännöt junamatkustajien oikeuksista. Nämä säännöt tulevat koskettamaan kaikkia raidematkustuksen muotoja. Lisäksi huomioitavaksi tulee myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006 vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä.

Vammaisilla ihmisillä on yhdenvertaiset tarpeet liikkua samoin kuin vammattomillakin ihmisillä, esimerkiksi opiskelu- ja työmatkat, harrastus ja muu vapaa-ajantoiminta tai perheen päivittäisistä liikkumisen tarpeista huolehtiminen. Fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten päivittäinen liikkuminen toteutuu oman auton ohella esteetöntä julkista liikennettä tai taksipalveluita käyttäen sekä kevyen liikenteen väyliä hyödyntäen apuvälineiden turvin liikkuen. Lisäksi liikkumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat liikkumisen palveluiden saatavuus ja saavutettavuus.

Liikenneturvallisuusstrategiassa on selkeästi tunnistettu liikennekäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja erityisesti ikääntyneen väestön ja nuorten osalta haasteet on selkeästi eritelty. Koottujen tietojen perusteella on turvallisuuden lisäämiseksi keskeistä kohdentaa toimenpiteitä mm. ajonopeuksiin, liikenteen valvontaan, ajoterveyskysymyksiin sekä nuorten kuljettajien ajo-opetuksen sisältöihin, jossa näemme käytännön ajo-opetuksen merkityksellisempänä simulaatio-opetukseen verrattuna.

Invalidiliitto pitää kannatettavana liikenneturvallisuusstrategian tavoitetta, että liikenneturvallisuus on sisäistetty koko yhteiskunnan tehtäväksi ja läpileikkaavaksi teemaksi. Pidämme myös perusteltuna, että liikenneturvallisuuden nykytilaa voidaan seurata ja liikenneturvallisuutta kehittää ajantasaiseen tilastoituihin tietoihin perustuen. Esitämme, että tilastoihin voisi liittää lisätietoina kevyen liikenteen osalta, mikäli loukkaantuneella henkilöllä oli käytössään liikkumisen apuväline.

Liikenteessä mukana oleminen perustuu luottamukseen siitä, että yhteisesti sovittuja sääntöjä noudatetaan. Vammaisten ihmisten kohdalla turvallisuus koostuu useasta erillisestä tekijästä: omien apuvälineiden toimivuus, liikkumisympäristö ja ajankohta, väylien kunto, liikenteessä käytettävän kaluston ja kaluston turvavälineiden kunto, julkisessa liikenteessä ja taksipalveluissa kuljettajan kyky huomioida erilaisia vammasta johtuvia erityistarpeita, esimerkiksi taksimatalla ajotavan mukauttaminen asiakkaan tilanteeseen.

Pyrkimys eri toimijoiden liikenneosaamisen lisäämiseen on perusteltua, koska sillä on suora yhteys myös liikenneturvallisuuden vahvistumiseen. Vammaisten ihmisten liikenneturvallisuuden näkökulmasta korostuu terveydenhuollon henkilöstön liikenneosaaminen arvioitaessa mm. ajoterveyttä tai autoilun apuvälineiden tarvetta toimintarajoitteiselle henkilölle sekä henkilöliikenteen palveluita tuottavilla tahoilla.

Liikenneturvallisuusstrategian tavoitteena on elinikäisen liikennekasvatuksen vahvistaminen, joka on kannatettavaa. Oppilaitosten ja liikennekasvatusta muutoin tuottavien tahojen tulisi muistuttaa ihmisiä siitä, että liikenteessä on mukana myös hitaammin liikkuvia ja erilaisin apuvälinein liikkuvia ihmisiä.

Asianmukainen turvallisuusviestintä tukee liikenneturvallisuusstrategian tavoitetta vaikuttaa liikennekäyttäytymisen taustalla olevien asenteiden muodostumiseen. Kannatamme tavoitetta turvallisuusviestinnän pitkäjänteisyydestä ja jatkuvuudesta. Olemme myös samaa mieltä siitä, että liikkujien tulee tuntee toimintaympäristöään koskevat liikennesäännöt ja myös toimia näiden sääntöjen mukaisesti. Tätä tukee strategian tavoite kaikkien liikkujien vastuullisesta toiminnasta liikenteessä sekä toimintansa riskien tunnistamisesta niin itsensä kuin muiden näkökulmasta.

On tärkeää, että liikenneturvallisuusstrategiakokonaisuudessa huomioidaan vammaisille ihmisille kohdennetut, julkisesti tuetut lakisääteiset kuljetukset kuten sosiaalihoitolain, vammaispalvelulain tai sairausvakuutuslain mukaiset matkat sekä koulukuljetukset. Invalidiliitto näkee merkittävänä strategiaan sisällytetyn kannanoton siitä, että fyysisesti vammaisten tai muutoin toimintarajoitteisten sekä ikäihmisten kohdalla liikkumisen palveluja arvioitaisiin asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden ja esteettömyyden näkökulmista.

Esteettömyys

Liikenneympäristön infran kehittämiseen liittyen Invalidiliitto haluaa muistuttaa esteettömyydestä turvallisuuskäytännön rinnalla.

Tie- ja katuosuuksien talvikunnossapidolla on erityinen vaikutus liikkumisen apuvälineitä käyttävien ihmisten itsenäisiin liikkumismahdollisuuksiin. Tämä korostuu etenkin kevyen liikenteen väylillä. Invalidiliittoon on tullut useita yhteydenottoja myös siitä, että vammaisten ihmisten on vaikea talvisin päästä kotipihaan kadulle tai kotiin. Samat vaikeudet kohdentuvat vammaisen ihmisen kotiin tulossa olevien avustajien tai kotihoidon henkilökunnan kohdalla, koska aurauksien yhteydessä syntyneet lumivallit ovat tukkineen pihaan johtavan tien, eikä asukas toimintarajoitteiden vuoksi pysty lumivallia poistamaan.

Teiden ylläpito

Invalidiliitto on samaa mieltä toimintaehdotuksen kanssa, jonka mukaan perusväylänpidolla ja katujen kunnossapidolla parannetaan liikenneturvallisuutta. Teiden huono kunto konkretisoituu usein vammaisille ihmisille tilanteissa, joissa rikkonaiset tienpinnat aiheuttavat epätasaisen ajon ja siten voivat provosoida tai lisätä matkustajana olevan vammaisen ihmisen kipuja ja siten heikentää hänen toimintakykyään pidemmäksi aikaa.

Esteetön julkinen liikenne

Esteetön julkinen liikenne varmistaa myös liikkumisrajoitteisten ihmisten itsenäisen ja turvallisen matkustamisen. Invalidiliitto pitää merkityksellisenä, että turvallisuusstrategiassa on huomioitu esteettömän julkisen liikenteen merkitys vaihtoehtona autoilulle. Näemme strategian mukaisesti, että liikennejärjestelmän on oltava saavutettava ja tasa-arvoinen eri käyttäjäryhmille. Vammaisille ihmisille on tärkeää myös matkaketjujen kehittämistyö siten, että se edistää liikenneturvallisuutta ja yhdenvertaista liikkumisen mahdollisuutta. Keskeisiä asioita tässä ovat toimiva esteetön julkinen liikenne sekä siitä ajantasaisen tiedon saavutettavuus.

Ajonopeudet

Ajonopeudet vaikuttavat autoilijoiden, pyöräilijöiden, kävelijöiden sekä erilaisin apuvälinein liikkuvien ihmisten turvallisuuteen. Huomioitavaksi tulee vammaisten ja ikääntyvien ihmisten lisäksi myös lasten liikenneturvallisuus. Turvallisuusstrategiassa on esille nostettu, että törmäyksissä auton kanssa jalankulkijan kuolemanriski kasvaa voimakkaasti, kun törmäysnopeus ylittää 30 km/h. Tämä huomioiden Invalidiliitto näkee taajama-alueilla liikenneturvallisuuden edistäjänä nopeusrajoitusten alentamisen 30 km/h jollei muin keinoin voida liikenteen turvallisuutta varmistaa.

Liikenteen valvonta

Liikennevalvonta on tärkeä ja ennaltaehkäisevä osa liikenneturvallisuutta. Invalidiliitto näkee erityisen tärkeänä, että vammaiset ihmiset ovat huomioitu siten, että tunne liikenteen turvattomuudesta ei rajoita kenenkään liikkumista. Valvonnan merkitys korostuu. Se lisää turvallisuuden tunteen ohella konkreettista turvallisuutta. Näillä on tärkeä merkitys yhdenvertaisen liikkumisen toteutumiseen.

Erityiskysymyksenä nousee esiin vammaisten matkustajien asianmukaisesta turvallisuudesta huolehtiminen niin julkisessa linja-autoliikenteessä kuin raideliikenteessä. Julkisessa liikenteessä turvallisuus voi vaarantua myös muiden matkustajien käytöksen vuoksi. Vammaisiin ihmisiin voi kohdistua fyysistä uhkaa sekä vihapuhetta ja negatiivisia asenteita. Ammattiliikenteen ja henkilöliikenteen valvonta on tärkeää. Invalidiliitto pitää hyvänä tieliikennelain 183 §:n tuomaa mahdollisuutta poliisin toimivallan käyttämiseen ajon keskeyttämiseksi tilanteissa, joissa varsinainen rattijuopumusraja ei täyty, mutta kuljettajan havaitaan käyttäneen alkoholia tai muita päihteitä.

Osana liikenteenvalvontaa Invalidiliitto haluaa kiinnittää huomiota myös vammaisten ihmisten liikkumispalveluiden valvontaan mm. turvavälineistön asianmukaisen käytön ja kunnon osalta. Esteettömissä ajoneuvoissa matkustusturvallisuuden näkökulmasta merkityksellistä on turvavyön käyttö, pyörätuolin asianmukainen kiinnittäminen matkan ajaksi tai asianmukainen ajotapa, esim. hidasajo. Toinen haaste voi olla ajoneuvon kunto, toimiiko esimerkiksi esteettömään ajoneuvoon asennettu takalaitanostin? Yksi turvallisuutta lisäävä seikka on esteettömien taksien turva- ja lisälaitteiden katsastaminen, kuten takalaitanostimen kunto. Tiedossamme on, että Traficomissa valmistellaan määräystä pyörätuolinostimien ja ramppien määräaikaikatsastuksista. Asia nousi esiin liikennepalvelulain uudistamisen yhteydessä, jolloin tätä myös Invalidiliitto lausunnossaan esitti. Tässä samassa lausunnossa nostimme esiin tarpeen erityisryhmien kuljettajille kohdennetusta pakollisesta koulutuksesta, joka osaltaan lisäisi matkustajien turvallisuutta.

Ajoterveys

Ajoterveyden arvioinnissa on tärkeää, että terveydenhuollon henkilöstö tunnistaa ne ammattiliikenteessä työskentelevät henkilöt, joiden työnkuvaan liittyy vammaisten ihmisten avustaminen ja turvallisen matkustamisen varmistaminen. Näissä tehtävissä edellytetään usein fyysistä suoriutumiskykyä esimerkiksi silloin, kun pyörätuolia käyttävää asiakasta noudetaan tai viedään kotiin porrasvetolaitteella tai muutoin hissittömissä kerrostaloissa.

Fossiilittoman liikenteen tiekartta

Osana valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa vuosille 2021–2032 kuuluu toimenpiteitä, joilla edistetään liikenneturvallisuutta. Tähän liittyvät oleellisesti autokannan uudistamiseen tähtäävät toimenpiteet autojen turvallisuusteknologian kehittymisen ohella huomioiden myös kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen.

Invalidiliitto kannattaa fossiilisten polttoaineiden korvaamista vaihtoehtoisilla käyttövoimilla. Sähkö- ja hybridi-autoille tarkoitettujen latauspisteiden sekä kaasuautoja varten rakennettavien tankkausasemien

merkitys korostuu arvioitaessa tosiasiallista vähäpäästöisen liikenteen toimivuutta. Vammaisten ihmisten päivittäisten liikkumisen tarpeiden osalta painottuvat auton hankintaan liittyvien tukimuotojen kehittäminen vastaamaan paremmin ilmastonmuutoksen torjuntaa, esteettömän latausinfraan rakentaminen sekä esteettömien matkaketjujen vaihtoehtojen kehittäminen. Tarvitaan järjestelmä, joka luo yhdenvertaiset mahdollisuudet hankkia vähäpäästöisiä autoja.

Keveyen liikenteen väylät -mikroliikenne

Invalidiliitto katsoo, että erityisesti keveyen liikenteen väylien esteettömyys ja muutoin turvallisuuskulma korostuu vammaisten ja ikääntyneiden ihmisten kohdalla, jotka liikkuvat hitaammin tai liikkueessaan käyttävät apuvälineitä.

Toimenpide-ehdotus 81, jossa kiinnitetään huomiota pyöräily- ja jalankulkuväylien kunnossapitoon huomioiden esteettömän liikkumisen mahdollisuudet eri vuodenaikoina, otetaan Invalidiliitossa ilolla vastaan. Erilaisin apuvälinein liikkuvat ihmiset voivat käyttää keveyen liikenteen väyliä vain, jos niiden peruskunnosta ja erityisesti ympäri vuoden tapahtuvasta väylien ylläpidosta huolehditaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vammaisilla ihmisillä olisi yhdenvertainen mahdollisuus hyödyntää esteettömiä keveyen liikenteen väyliä lähiliikkumisessaan. Tämä vähentää lähiympäristössä tehtäviä lyhyitä automatkoja ja taksipalveluiden käyttötarvetta, kun esteettömät keveyen liikenteen väylät tekevät lähikohteista saavutettavia eri tavoin liikkuville ihmisille.

Invalidiliitto näkee myös hitaammin tai apuvälinein liikkuvien ihmisten kannalta hyvänä, että ajoradan ylityspaikkojen toimivuuteen kiinnitetään huomiota. Tässä yhteydessä korostuvat reunakivien aiheuttamat haasteet pyörätuolin käyttäjille sekä myös liikennevaloissa säädetty aika ajoradan ylittämiseksi.

Nyt yleistyneistä sähköpotkulaudoista aiheutuva onnettomuusriski korostaa keveyen liikenteen väylien valvonnan tärkeyttä mutta myös asennekasvatuksen merkitystä turvallisuutta lisäävänä toimenpiteenä. Kulkuväylille lojumaan jätetyt sähköpotkulaudat haittaavat ja jopa estävät esteettömän liikkumisen. Lisäksi niistä aiheutuu törmäysvaara. Yleensäkin liikenneturvallisuuden kehittämisessä olisi syytä jatkossa arvioida näiden kulkuvälineiden liikennesääntöjen tiedottamista sekä noudattamista ja valvonnalla tulee puuttua epäasiallisiin toimintamalleihin.

Invalidiliitto kiinnittää myös huomiota joidenkin pyöräilijöiden suureen ajonopeuteen. Ajotiellä pyöräily ei ole ongelma jalankulkijoille, mutta keveyen liikenteen väylillä nopeasti ja äänettömästi liikkuvat pyöräilijät aiheuttavat turvallisuusriskin. Pidämme tärkeänä, että kävelyn, pyöräilyn ja mikroliikkumisen turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota nopeusrajoitusten tarkastelun yhteydessä.

Invalidiliitto kannattaa toimenpide-ehdotusta, jonka mukaan tieliikennelain 183 §:ä muutettaisiin niin, että poliisilla ja muilla lainkohdassa mainituilla olisi mahdollisuus kieltää ja tarvittaessa estää kuljettamasta mitä tahansa ajoneuvoa, kuten pyörää tai sähköpotkulautaa, jos päihtymys selvästi vaikuttaa kuljettajan ajokykyyn.

Invalidiliitto ehdottaa, että niin Väyläviraston pyöräliikenteen suunnitteluohjeeseen kuin jalankulun suunnitteluohjeeseen sisällytettäisiin vähintäänkin muistutus siitä, että apuvälinein liikkuvat ihmiset käyttävät samoja keveyen liikenteen väyliä kuin pyöräilijät ja jalankulkijat.

YK:n vammaisten ihmisten yleissopimus

YK:n vammaisyleissopimus on ollut Suomessa voimassa 10.6.2016 alkaen.

Liikenneturvallisuusstrategiaan sisällytetyt toimenpide-ehdotukset koskevat vammaisia ihmisiä samoin kuin muitakin kansalaisia. Nostamme tässä esiin joitakin tähän yhteyteen sopivia artikloita. YK:n vammaisyleissopimuksen yleisiä velvoitteita käsittelevä artikla 4 ohjaa siihen, että vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti

vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta.

Artikla 5 tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä artikla 9 esteettömyys ja saavutettavuus ovat YK:n sopimusvelvoitteina merkityksellisiä suunniteltaessa kansalaisten liikkumisympäristöä ja -palveluita. Artikla 20 käsittää vammaisten ihmisten itsenäisen ja henkilökohtaisen liikkumisen mahdollistamisen sekä yhdenvertaisuuden. Siinä mm. veloitetaan osapuolia varmistamaan vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäinen liikkuminen esimerkiksi helpottamalla vammaisten henkilöiden henkilökohtaista liikkumista sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan.

Liikenneturvallisuusstrategian huomioiminen Invalidiliiton omassa toiminnassa

Liikenneturvallisuusstrategiassa on nostettu esiin turvallisuusviestintä. Tämä on tärkeää myös Invalidiliitolle, joka on vuosikymmeniä pyrkinyt edistämään turvallisuutta, tavoitteena ennalta ehkäistä mm. vakavia vammautumisia.

Invalidiliitto on mielellään mukana tarvittaessa kampanjoissa, joilla pyritään edistämään liikenneturvallisuutta ja siten estämään kuolemia ja vakavia vammautumisia. Invalidiliitto tiedostaa uusien kuljettajien suuremman riskin loukkaantua vakavasti liikenteessä. Jotta vakavilta, pysyvän vammautumisen aiheuttavilta liikenneonnettomuuksilta vältytään, tulee

liikenneturvallisuuskampanjoinnin olla näkyvää, nuoret kuljettajat tavoittavaa ja pysäyttävää.

Toimenpide-ehdotus, jossa nostetaan esiin esteettömien matkaketjujen pilottihankkeiden toteuttaminen Liikenne- ja viestintäviraston ja Väyläviraston toimesta on erittäin kannatettavaa ja konkretisoisi tosiasiallisen tilanteen. Tällä tavoin voi löytyä myös kehittämistarpeita ja ratkaisuja niihin. Tulemme mielellämme mukaan pilottihankkeen suunnitteluun ja toteutukseen.

Lopuksi

Invalidiliitto näkee nyt rakennetun liikenneturvallisuusstrategian realistisena työvälineenä liikenneturvallisuuden vahvistamiseen kaikkien liikenteessä olevien ihmisten lähtökohdista. Erityisen lisän liikenneturvallisuuskeskusteluun tuo se, että osaksi liikenneturvallisuusstrategiaa on koottu yhteen tällä hetkellä keskeisimmät lakiuudistukset sekä liikenneturvallisuustyötä muutoin edistävät toimenpiteet ja hankkeet. Tämä tukee periaatetta siitä, että liikenneturvallisuus on koko yhteiskunnan yhteinen asia.

INVALIDILIITTO RY

Helsinki 10.8.2021

Janne Juvakka Laura Andersson
toimitusjohtaja yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Riitta Saksanen, sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija riitta.saksanen@invalidiliitto.fi